

Kerkmuziek en auteursrechten

De recente acties van dichter/componist Jan Marten de Vries geeft aanleiding om nog eens op een rijtje te zetten hoe de auteursrechten van kerkmuziek zijn geregeld en waar we op moeten letten bij het gebruik van muziek in de kerk.

Eerst enkele algemene opmerkingen.

- Het auteursrecht beschermt dichters en componisten, door te bepalen dat publicaties van hun werk alleen met hun toestemming en tegen vergoeding mag plaatsvinden. De weg om kerkmuziek legaal te gebruiken is het gebruik van liedboeken en onlinelicenties. Uit de verkoop van liedboeken en de verhuur van licenties ontvangen dichters en componisten een vergoeding.
- Teksten en muziek die ouder zijn dan 70 jaar sinds de dood van de dichter of componist zijn niet meer auteursrechtelijk beschermd. Die teksten en noten mogen dus vrij van rechten gebruikt en gepubliceerd worden. Maar, let wel, een oude tekst kan soms een nieuwe vertaling hebben gekregen en die nieuwe vertaling valt wel onder het auteursrecht als die minder dan 70 jaar oud is. Ook mag je niet zomaar uit een boekje kopiëren; de uitgave waaruit je kopieert is zelf ook beschermd als die minder dan 70 jaar oud is. Wel mag je een oude tekst zelf overtypen en er zo een eigen publicatie van maken.
- In het Liedboek, uitgegeven door de BV-liedboek, staan teksten en muziek van allerlei rechthebbenden. Er zijn oude, niet meer beschermde teksten en melodieën bij, er zijn teksten en melodieën waarvan de BV-liedboek zelf alle rechten heeft en er zijn vele teksten en melodieën waarvan de BV-liedboek alleen maar het recht heeft verkregen om die in het liedboek en in de liedboekonlinelicentie op te nemen. In die laatste gevallen heeft de BV-liedboek dus niet het recht om iemand toestemming te geven om die teksten of melodieën in een nieuwe publicatie op te nemen. Daarvoor moet men dan toestemming van de oorspronkelijke rechthebbende krijgen. Meestal is dat geen probleem, maar in het geval van de liederen van Jan Marten de Vries geldt, dat hij zelf alle rechten aan zich heeft gehouden. Voor alles wat er met zijn liederen gebeurt behalve ze zingen uit het liedboek of van de beamerlicentie moet dus aan hem zelf toestemming worden gevraagd.

Wat mogen we nu wel en wat niet.

1. Om muziek in de kerk te kunnen gebruiken zijn er liedboeken en beamerlicenties. We zingen in de kerk uit die boeken of van projecties die door de beamer worden vertoond. Voor dat laatste betaalt de kerk een bedrag per jaar voor een abonnement op liedboekonline.
2. Lieder die niet in het liedboek staan mogen niet worden gepubliceerd zonder toestemming van de eigenaar. Bijvoorbeeld: liederen uit Opwekking die niet in het liedboek staan mogen niet worden gebeamerd of gekopieerd als daar niet eerst toestemming voor is gevraagd.
3. Boeken en licenties strekken tot het gebruik van de liederen in de kerk. Het is niet toegestaan om teksten en noten te publiceren in bijvoorbeeld het kerkblad zonder toestemming van de rechthebbende; en toestemming impliceert een vergoeding. Ook is het niet toegestaan om liederen, voor zover die auteursrechtelijk zijn beschermd, af te drukken in een orde van dienst. Onder het vorige liedboek werd dit oogluikend toegestaan. De Interkerkelijke stichting voor het kerklied was toen eigenaar van de meeste liederen en redeneerde dat kerken die al over het liedboek beschikten niet nog eens hoefden te betalen voor het incidenteel opnemen van liederen in orden van dienst. Onder het nieuwe liedboek

heeft de BV-liedboek slechts een beperkt aantal liederen zelf in eigendom en kan daar dus niet meer vrij over beschikken. De hoofdregel moet hier dus weer gelden: geen andere publicaties zonder toestemming en vergoeding aan de eigenaar.

4. Het publiceren van liederen moet worden onderscheiden van het uitvoeren van liederen. De Stichting Regenboogmuziek betaalt bijvoorbeeld voor elk concert een vergoeding aan de BUMA voor het laten uitvoeren van muziek die jonger is dan 70 jaar. Het zingen van liederen uit het liedboek is ook een wijze van uitvoeren. Dat zingen door de gemeente is echter uitgezonderd in de Auteurswet. De liederen uit het liedboek, maar ook andere liederen die door de gemeente worden gezongen kunnen zonder verdere toestemming of vergoeding worden gezongen, mits uit legale publicaties, dus uit het liedboek zelf of van de beamer waarvoor de licentie is gehuurd.
5. Gemeentezang is dus vrij van auteursrechten. Dat geldt niet voor muziekstukken die niet als gemeentezang ten gehore worden gebracht. Lieder die niet als liederen voor de gemeentezang zijn geschreven (dus liederen die niet in een bundel voor gemeentezang zijn opgenomen) en concertant door een zanger of een koor ten gehore worden gebracht, bijvoorbeeld popliedjes, vallen wel onder het auteursrecht. Daarvoor moet dus toestemming worden gevraagd en worden betaald. De BUMA treedt ten aanzien van kerkdiensten niet handhavend op, dus er zal niet snel een rekening volgen als het toch gebeurt, maar individuele rechthebbenden zouden er wel werk van kunnen maken.
6. Het uitzenden van een dienst is een afzonderlijke wijze van openbaar maken die in principe auteursrechtelijk is beschermd. De grenzen van het recht zijn nog niet door de rechter vastgesteld, maar vermoedelijk is het toch wel zo, dat het uitzenden van een dienst via de kerkomroep niet valt onder de regel van de Auteurswet die zegt dat gemeentezang is uitgezonderd van auteursrecht. Naar mijn mening zou je de wet wel zo kunnen lezen, dat een uitzending die alleen via een wachtwoord door gemeenteleden is te volgen wel tot de gewone gemeentezang is te rekenen en daarmee onder de uitzondering van de Auteurswet valt. Ik zou willen aanbevelen de kerkomroep alleen via een wachtwoord voor gemeenteleden toegankelijk te maken.